

2. Овсянникова В.В. Динамика «образа своей профессии» в зависимости от степени приобщения к ней //Вопросы психологии. – 1981 - №5.
3. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений /В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1997. – 512с.
4. Семиченко В.А., Галус О.М., Зданевич Л.В. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання студентів вузу /За заг. ред. В.А.Семиченко. – Хмельницький: ХГП, 2001. – 253с.
5. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг/ Л.Б.Шнейдер – М.: МПСТ; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. – 600с.
6. Эриксон Идентичность: юность и кризис /Пер. с англ. Толстых А.В. М., 1996.

Левченко О.А.

Сприймання часу: гендерні відмінності

Сприймання часу - відображення тривалості і послідовності явищ дійсності. Особливістю цього сприймання є відсутність специфічного подразника та спеціально спрямованої сенсорної системи в організмі людини. Вважається, що орієнтування в часі здійснюється за допомогою кіркових відділів мозку. В основі цього орієнтування є ритмічна зміна збудження і гальмування. Найбільш точне диференціювання проміжків часу дають кінестезичні і слухові відчуття. І.М.Сеченов називав кінестезичний аналізатор органом сприйняття просторових і тимчасових співвідношень [3].

Зацікавленість психологічної науки у проблемі сприймання часу не випадкова і пояснюється тим, що більшість об'єктів в психології є динамічними, тобто змінними у часі. Вивченням питань, що стосуються психологічних особливостей сприйняття часу, займалися такі вчені, як К.А.Альбуханова-Славська, Б.Г.Ананьєв, А.С.Дмитрієв, Д.Г.Елькін, К.Левін, С.Л.Рубінштейн, Б.І.Цуканов та ін.[6].

М.С.Каган визначав існування біологічного фізичного, соціального, і психологічного часу. В.Н.Ярська вводить поняття «художній час». А.В.Дроздова, спираючись на філософські напрямки, в центрі уваги яких опиняється існування індивіда, вказує на існування екзистенціального часу. В.П.Яковлєв зробив спробу вивчити форми і рівні, в яких виступає реальний зміст соціального часу. Автор бере за основу тріаду: людський індивід, соціальне покоління, історія суспільства - і виділяє відповідно час індивіда, час покоління і час історії [7].

В останні роки в психології зусиллями К.А.Абульханової-Славської, В.І.Ковальова, В.Ф.Серенкова і ін. активно розробляється особистісно-часова проблематика. Психологи, що займаються дослідженням і концептуалізацією цього питання, вводять поняття «особистісного часу» [6].

Значна роль в механізмі орієнтування в часі належить умовно-рефлекторному відліку інтервалів часу. Умовний рефлекс на час дозволяє з великою точністю встановити здатність тварини і людини визначати макро- і мікро інтервали час. Разом з тим, крім вродженого відчуття часу, існує і здатність до свідомої оцінки часу, на що вказують такі вчені як С.Л.Рубінштейн, Ю.І.Цуканов, Ж.Піаже [6]. Основними методами дослідження свідомого сприйняття часу є такі процедури як словесна оцінка відтворення, відмірювання і поєднання інтервалів різної модальності.

Ще в лабораторіях Вундта ставилися психофізичні досліди, що стосувалися оцінки хронометражних ударів. Подальші дослідження в даному напрямку з'ясували, що люди суб'єктивно сприймають об'єктивно задані проміжки часу. Х.Еренвальд виявив, що одні досліджувані виявляють стійку тенденцію недооцінювати (тахіхронічний тип), а другі – переоцінювати час (брадіохронічний тип) [7].

Обробивши наукові джерела, ми провели експериментальне дослідження. Було досліджено особливості сприймання часу чоловіками та жінками за допомогою методики «Відлік часу».

Мета методики: визначити особливості сприймання коротких проміжків часу представниками обох статей.

В ході експерименту досліджуваним пропонується не підраховуючи, визначити такі відрізки часу: 30, 60, і 120с., і повідомити про це експериментатора, який з секундоміром фіксує результати і занотовує їх в протоколі. Протягом часу, який необхідно було визначити, з досліджуваним вступали у розмову, щоб не дати змоги йому свідомо контролювати час.

Вибірка складала: 20 осіб: 10 жінок (віком від 17 до 22 років) і 10 чоловіків (віком від 18 до 23 років). Всі учасники отримують або вже мають вищу освіту.

Отримані результати ми вносили в протокол і підраховували за формулою:

$$K_t = A/C \times 100\%, \text{ де}$$

K_t - коефіцієнт точності сприймання часу,

A - те, що визначив досліджуваний,

C - те, що було насправді.

Дані, отримані в ході експерименту в чоловічій вибірці, представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Результати діагностики сприймання часу у чоловічій вибірці:

№ досліджуваного	Вік	K_t (30с.), %	K_t (60с.), %	K_t (120с.), %
1	18	43.6	130	101.9
2	19	65.8	112.4	113
3	22	38.2	74	83.9
4	18	54.0	76.3	77.6
5	22	48.9	61.7	68.7
6	20	107.9	114.4	62.9
7	19	102.7	150.3	62.9
8	23	104.2	75.1	63.3
9	23	78.6	45	53
10	19	69.6	115.6	98.3

Дані, отримані в ході експерименту в жіночій вибірці, представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Результати діагностики сприймання часу у жіночій вибірці

№ досліджуваного	Вік	К _т (30с.), %	К _т (60с.), %	К _т (120с.), %
1	17	144.9	138.2	110.9
2	17	143.3	96.6	98.5
3	19	127.0	60.1	106.2
4	19	83.7	82.8	134.3
5	20	92.3	62.6	107.7
6	19	74.7	119.3	73.8
7	17	72.56	140.5	82.4
8	17	46.2	117.1	94.0
9	20	56.9	104.2	59.7
10	22	88.0	119.1	106.6

Підрахувавши коефіцієнти точності кожного учасника з усіх трьох зазначених часових проміжків, ми підраховали середні результати чоловіків і жінок окремо. Були виявлені такі результати:

- чоловіки:

К_т (30с.) = 71.35% - середня точність сприймання часу,

К_т (60с.) = 95.4% - висока точність сприймання часу,

К_т (120с.) = 78.5% - середня точність сприймання часу.

- жінки:

К_т (30с.) = 92.9% - висока точність сприймання часу,

К_т (60с.) = 104% - висока точність сприймання часу,

К_т (120с.) = 97.4% - висока точність сприймання часу.

Обробивши результати, можна зазначити: жінки більш точно сприймають короткі проміжки часу, ніж чоловіки.

За даними С.Н.Беляєвої-Екземплярської, особистісний темп у жінок в деякій мірі швидший, ніж у чоловіків, але по швидкості психомоторних реакцій жінки поступаються чоловікам практично у будь-якому віці [5].

Результати досліджень під керівництвом В.П.Лісенкової показали, що статеві відмінності не носять глобального характеру. Але різниця темпів чоловіків і жінок по їх відношенню до об'єктивного плину часу є суттєвою. Згідно деяким науковим теоріям важливою ознакою нормативності вважається «життєвий контакт» з реальною дійсністю і цей контакт виражається у відповідності суб'єктивного переживання тривалості з об'єктивним часом процесів зовнішнього світу [1]. У процесі бесід з досліджуваними ми також визначили, що при оцінці особистого темпу і ритму можна виділити наступні

категорії людей: «поспішаючі», «завжди пунктуальні», «ті, що постійно запізнюються».

Результати представлено у таблиці 3

Таблиця 3

Категорія	Кількість (%)	Основні риси
«Поспішаючі»	28	Постійно квапляться, метушливі, швидкі.
«Завжди пунктуальні»	37	Ніколи не запізнюються, діють поступово та розважливо.
«Ті, що постійно запізнюються»	35	Повільні, їх постійно доводиться чекати.

М.І.Розенова проводила дослідження за допомогою методики семантичного диференціалу для визначення відношення до основних структурних компонентів психологічного часу у чоловіків і жінок. Ми також запропонували досліджуваним підібрати визначення часу [4]. Аналіз середніх значень показав, що для жінок модус минулого є найбільш «легким», «м'яким» і «спокійним». Теперішнє розцінюється жінками як «найшвидше».

У чоловіків минуле оцінюється як «найшвидше», «тепле», «чисте», «добре», але в той же час «невтримне». Теперішнє у них має характеристики найбільш «тяжкого», найменш «теплого», «чистого» і «доброго».

Але, в результаті бесіди з досліджуваними виявилися значні статеві розбіжності у відношенні «майбутнього». Жінки бачать його більш «гарним», «активним», «великим», «чистим», «добрим», але чоловікам воно уявляється найбільш твердим.

Те, що жінки більш оптимістичні по відношенню до свого майбутнього і мають більш високий «життєвий потенціал», можна пояснити з точки зору того, що вони більш адаптовані в соціумі, тобто менш критично приймають його норми і правила. Тому жінки мають більш точне уявлення про те, що вони можуть зробити і коли [1].

Для чоловіків більш зрозумілим є минуле, вони впевнені в ньому.

Жінки гірше розраховують час, що залишився до зіткнення об'єкту з ними, ніж чоловіки.

А.В.Козловою, А.Т.Терехіним і Т.Г.Савко був проведений аналіз залежності сприйняття часу від соціально-демографічного статусу індивіда і його індивідуально-психологічних особливостей і установок. Показано, що жінки у порівнянні із чоловіками запам'ятовують більше спільних подій [5].

В результаті нашої бесіди з досліджуваними ми зробили наступні висновки:

1. Емоційний стан людини визначає суб'єктивне сприйняття часу. Будучи найсильнішим об'єктивним фактором буття, час суб'єктивно для кожного тече по – різному. І неоднаково при різних подіях.

2. У жінок модуси «минулого» і «майбутнього» більш емоційно зафарбовані. Фактор «сили» виражений у більшій мірі у чоловіків по відношенню до «майбутнього». По фактору «активності» в «майбутньому» лідирують жінки.

3. В жіночій вибірці кількість пригаданих спільних подій більша, ніж в чоловічій.

Наше експериментальне дослідження показало, що жінки більш точно сприймають короткі проміжки часу, ніж чоловіки. Більш глибоке дослідження планується при підготовці курсової та кваліфікаційної робіт.

Список використаних джерел

1. Грошев И.В. Психологические различия мужчин и женщин / И.В.Грошев. - М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж : Изд-во МОДЭК, 2005. - С.147-156
2. Бендас Т.В. Гендерная психология / Т.В.Бендас.- М.: Изд. Питер Пресс, 2008.- 430с.
3. М'ясоїд П.А. Загальна психологія / П.А.М'ясоїд. - К.: Вища школа, 2004.- С.273-274.
4. Цуканов Б.Й. Психологія часу: здобутки і перспективи / Цуканов Б.И. – Психолог, 2002 - №7.-С.14-16.
5. Козлова А.В./ А.В.Козлова, А.Т.Терехін / Индивидуальные различия в восприятии времени / Вопросы психологии, 2009.-№6.-С.91-96
6. Петровський О.С. Загальна психологія / <http://www.readbookz.com>.
7. Елькін Д.Г. Вікіпедія / <http://www.ukrreferat.com>

Мамедова Г.А.

Дослідження рівня домагань як механізму саморегуляції та поведінки

Актуальність теми визначається низкою причин. Розбудова державності України, побудова нового гуманного, демократичного суспільства висуває на передній план проблеми, пов'язані з формуванням всебічно розвиненої особистості, здатної адекватно сприймати зміни в суспільному житті, проявляти свідому активність, спрямовану на приведення внутрішніх резервів у відповідність до зовнішніх умов. Вирішення цих проблем з необхідністю привертає увагу до таких фундаментальних утворень особистості як самооцінка та рівень домагань[5].

У вітчизняній психології більшість досліджень, в яких прямо чи опосередковано вивчалися взаємовідносини самооцінка та рівень домагань, зосереджені в рамках окремих вікових періодів. Самооцінка та рівень домагань вивчалися у зв'язку з певною провідною діяльністю, з розвитком діяльності спілкування, саморегуляції, зі становленням окремих особистісних та соціально-психологічних особливостей. У роботах, присвячених вивченню рівня домагань та самооцінки, зазначається, що від їх характеру багато в чому залежить розвиток особистості, її здатність до саморегуляції (Л.І.Божович,